

KOLOZSVÁRI MAGYAR
OPERA
MAGHIARĂ CLUJ

ORSZÁGOS BEMUTATÓ
PREMIERĂ PE ȚARĂ

VERDI 200

TRILOGIA VERDI-SCHILLER TRILÓGIA

2013. DEC. 6.

**SZENT JOHANNA
GIOVANNA D'ARCO**

Cristian Mogoșan
Covacinschi Yolanda
Balla Sándor
Gáspár István
Rétyi Zsombor

Rendező/Regia:
Zakariás Zalán
Rendező munkatársa/Asistent regie:
Gombár Annamária

2013. DEC. 7.

**A HARAMIÁK
HOŰI**

Hector Lopez-Mendoza
Massányi Viktor
Egyed Apollónia
Sándor Árpád
Daróczy Tamás
Jekl László
Újvári Gergely

Rendező/Regia:
Göttinger Pál
Rendező munkatársa/Asistent regie:
Magyar Orsolya

2013. DEC. 8.

**LUISA
MILLER**

Kolonits Klára
Busa Tamás
Pataki Adorján
Kovács István
Szilágyi János
Károlyi Katalin
Veress Orsolya

Rendező/Regia:
Szócs Artúr
Rendező munkatársa/Asistent regie:
Kovács Andrea

TISZTELT OPERAKEDVELŐK!

Giuseppe Verdi műveit a 19. század közepén kezdték játszani világszerte, és hihetetlen gyorsasággal, a nagy zeneszerző felfedezésével szinte egy időben színpadra állították Kolozsváron is. A Verdi-operák másfél évszázada a Kolozsvári Magyar Opera repertoárjának állandó részét képezik, 2013-ban pedig újabb három címmel bővül a lista. A zeneszerző méltatlanul keveset játszott műveiről van szó, amelyeket a legismertebb német drámaíró, Friedrich Schiller neve köt össze, hiszen mindhárom opera Schiller egy-egy színdarabján alapul.

A Schiller-trilógia színpadra állítása több szempontból egyedi: elsősorban persze azért, mert a *Szent Johánát*, *A haramiákat* és a *Luisa Millert* országos premierben mutatjuk be. De nem kevésbé különleges az az együttműködés sem, amelynek eredményeként a három bemutató létrejött, hiszen a világ két magyar operaháza (a kolozsvári és a budapesti) közös projektjéről van szó. A Schiller-trilógia színpadra állítása új tartalommal tölti meg a Kolozsvári Magyar Opera és a budapesti Magyar Állami Operaház 2006-ban létrejött együttműködési megállapodását, amely eddig főként vendégszereplések formájában valósult meg.

Egyedi az a koncepció is, amelynek mentén a három produkció megszületett. Három fiatal erdélyi és magyarországi, az opera világa iránt érdeklődő színházi rendezőt kértünk fel az előadások színpadra állítására, akik most járnak abban az életkorban, amennyi idősen Verdi a Schiller-trilógiát megírta. Zakariás Zalán, Göttinger Pál és Szócs Artúr megmutatta, hogy képes ugyanolyan hangulatú, de mégis eltérő, önálló karakterű előadásokat színre vinni, úgy aktualizálva Verdi műveit, hogy azok zenei üzenete csorbitatlan maradjon. Ráadásul a koprodukciót zenei téren is az erdélyi és magyarországi, magyar és román – vagy akár mexikói származású – művészek példátlan együttműködése jellemzi.

A Schiller-trilógia a nagy zeneszerző kevésbé ismert, fiatalkori arcát mutatja meg a közönségnek, egy egyedülálló projekt révén, méltó módon megemlékezve Giuseppe Verdi születésének 200. évfordulójáról.

Szép Gyula
igazgató
Kolozsvári Magyar Opera

TISZTELT KOLOZSVÁRI VERDI-FANOK!

2012 tavaszán, amikor a Magyar Állami Operaház a Verdi-bicentenáriumra készülni kezdett, elégedetten pillantottam végig a terveken. 12 operaprodukció, amelyek közül az egyiket még sohasem játszották Budapesten, egy másik pedig teljesen új köntösben kerül színpadra: nos, ez önmagában is párját ritkító vállalkozás egyetlen naptári év alatt. *Aida, A trubadúr, Rigoletto, Falstaff, Otello, Traviata, Stiffelio, Nabucco, Simon Boccanegra, Macbeth, Szicíliai vecsernye* és *Don Carlos!* És egy nagy gála 26 Verdi-mű kronologikus részleteivel, 23 magyar karmesterrel, két tematikus nap Boito-levelekkel, dalokkal, vonósnyégyessel, külföldi sztárokkal.

És akkor jött a kolozsvári ajánlat, amelyre mégsem lehetett nemet mondani. Olyan életmű-területre mutat rá a Schiller-trilógia spotja, amely egyenként és együtt is homályban maradt eddig. Miközben azt hihetnénk, hogy a nagy német költő szabadságeszménye és humanitása csak a *Carlosban* termékenyítette meg a talaján Verdit, létezik a bokorban alkotott *Szent Johanna, A haramiák* és a *Luisa Miller* is – az utóbbiból csak egy tenoráriát tallózunk néha. Selmeczi György ötlete nyomán most az Opera is új budapesti bemutatókhoz érkezik, és bár cseppet sem könnyebb egy produkciót távoli partnerrel létrehozni, semmint saját műhelyünkben, mégis érdemes, és nagy várakozással tekintek a három este elé. Hamarosan Önökön a sor, gyönyörködjenek vagy értetlenkedjenek a művek s interpretációk felett Kolozsvárott, amint az az új opuszokkal szembesülő új közönség elvitathatatlan privilégiuma.

Előbb azonban az Erkel Színház következik, s miként Kolozsvár tavalyi *Álarcosbál*-vendégjátékakor, szintén Verdi szellemében a távoli partnerekből közeli jóbarát válik.

Üdvözli Önöket honfitársuk, a szintén Verdi-rajongó

Ókovács Szilveszter
főigazgató
Magyar Állami Operaház

APÁK KORA

Gondolatok Verdi Schiller-trilógiájának kolozsvári bemutatójára

Az évfordulók, a jubileumok, kultúrkampányok megítélése korunkban egyre ellentmondásosabb. A közvélekedés jó és rossz konklúziókat egyaránt képes levonni. Az életünket elborító marketingszellem valamelyest mindig szemben áll az igazi érték képviselőjével. A Verdi-bicentenáriumon azonban sok mindennek örülhetünk. A 19. századnak ez az óriása olyan hatalmas és gazdag életművet hagyott ránk, a gondolatoknak és eszméknek olyan végtelen tárházát, hogy a világszerte regnáló Verdi-kultusz messze túlmutat a történeti-filológiai érték pusztá megbecsülésén, és folyton saját korunkkal szembesít.

A kolozsvári magyar operatársulat, együtt a budapesti operaházzal, ragyogó lehetőséget kapott, hogy a Verdi-örökség meglehetősen korszerű vonásait a nagyközönség elé tárja. Még az operabarátok táborában is meglepetést kelt Verdi három, az 1840-es évtizedben komponált operája, melyeket Schiller drámái nyomán írt, és melyeket csak ritkán fedezhetünk fel az operaházak műsorán. Mindig foglalkoztatott – és különösen az egyes partitúrák áttanulmányozása után –, hogy vajon miért is ódzkodik az operavilág lassan másfél évszázada, hogy ezeket a műveket méltó helyükön kezelje a repertoárban. Meglepő következtetésekhez jutottam el: nem kétséges, hogy ezek a művek Verdi alkotói életének is különleges darabjai. Az akkor sikerei csúcsán lévő, a *Nabuccóval*, *A lombardokkal* a közönség kegyeit élvező komponista ezekben a művekben tesz tanúbizonyságot rendkívüli művészi és emberi nagyságáról. Verdi érezhette, hogy a Nabucco szerzői nyelve nem beszélhető hosszú távon, egy életművön át. Kisebb kaliberű művész nyilván kiaknázta volna a Nabucco zeneszerzői módszerében rejlő lehetőségeket, ő azonban csodálatra méltó önvizsgálattal felismerte a megújulás parancsát, és egy gazdagabb, differenciáltabb, korábban hallatlanul modern szerzői nyelvet alakított ki, s ezzel némiképp megelőzte a korszak közízlésének alakulását. Ő szárnyal, korabeli közönsége azonban még nyilván sokallja az újítást, szokatlan számára a feszes és szélső értékekben gazdag dramaturgia, így aztán vélhetően egyértelmű jelzésekkel küldött kedvenc zeneszerzőjének, aki aztán *A trubadúrban*, a *Rigolettóban*, a *Traviatában* kiegyensúlyozottan, a közönséggel szorosabb gesztus-közösségben

szólal meg, noha a Schiller-operákban már minden készen áll. Még hozzá megszéhatóan készen; alkotói módszere kitar majd az *Aidáig*, az *Álarcosbálgig*, sőt, felfedhető az utolsó korszak nagy műveiben is. A megújulás motorja pedig Schiller drámaköltészete. Még mai felfogásunkkal is csodálattal figyelhetjük, hogy ez a minden gesztusában, megnyilvánulásában, vérmérsékletében olasz művész hogyan is kötődhet ilyen szorosan a németiség emblematikus költőjéhez. És lám csak, ez a három opera is mutatja, milyen bámulatos egység tud születni az európai gondolat mentén. Schiller drámái színházi ethoszuk mellett a nagy irodalom körébe tartoznak, s a komponista éppen ezt az irodalmat vonja ki, azért, hogy zenével töltsse be a helyét. Szinte az antikvitásból örökölt drámaszerkezet, az európai drámaeszmény jelenik meg előttünk, nagyszabású zenei megvalósításban.

A fenti felismerések készítették az alkotókat arra, hogy a három művet egységbe foglalják, egy közös vizualitás keretei között. A színpadon mintha csak régmúlt korok fossziliái, valamiféle régészeti leletek sorakoznának, az archaikus és a modern vizuális értékek sajátos egységét sugallva, és tovább erősítve a három mű összefüggéseinek rendszerét.

Hogyan értelmezhető trilógiaként ez a három alkotás? Csupán az ihlető Schiller személyisége köti össze őket? Nos, van még valami, ami különösen felértékelődik korunkban: ez pedig az apa-princípium, az apa-eszmény zenedrámái megjelenítése. Apátlan korban élünk, társadalmi viszonyaink, emberi kapcsolataink ziláltak. Erkölcsünk és felelősségtudatunk erózióját nap mint nap megszenvedjük. A Verdi és Schiller révén elénk tárulkozó apafigura talán gondolkodásra készítet mindnyá-

A Kolozsvari Magyar Opera zenekara

VERDI²⁰

junkat. Különös élmény felfedezni, hogy a cselekmény, a drámai folyamatok hátterre mindig az apák döntéseinek, az apák áldozatának függvényében alakul.

Lám csak, a bicentenáriumi alkalom milyen tágra nyitja a horizontot ennek az időtlen életműnek a megismerésében; és egyben – talán most először – megteremti az operaműfaj budapesti és kolozsvári művészeinek „határok feletti” nagy találkozását. A mögöttünk álló munka rendkívüli áldozatokat követelt énekművészekről, zenekaron, énekkaron át el egészen a látványt megteremtő és működtető szakemberekig. De Verdi művészetében és a létrejött előadásokban ott rejlik a jutalom: az erkölcsi és művészi elégtétel.

Selmeczi György
a trilógia művészeti vezetője és karmestere

BICENTENAR VERDI

2013 este an aniversar în sensul bun și adevărat al cuvântului. 2013 este An Verdi. 2013 este și An Wagner. 2013 este anul în care două mari spirite sunt aniversate cum se cuvine, de la mese rotunde și conferințe la spectacole și concerte, cu multe, foarte multe noutăți repertoriale.

Mă opresc asupra Bicentenarului Verdi (1813–1901), moment aniversar receptat diferit de la o scenă lirică la alta, dovadă numeroasele premiere puse în scenă, tot atâtea apropiieri de Verdi, de cunoașterea în profunzime a creației sale.

În 2013, sunt puse în scenă multe titluri cunoscute (Simon Boccanegra, Aida, Forța destinului, Vecerniile siciliene, Attila...), dar și multe titluri noi cum sunt Il Corsaro, Un giorno di regno, Giovanna d'Arco, I masnadieri și chiar Luisa Miller, opere puțin către deloc abordate de marile scene lirice. Ultimele trei titluri vor fi prezentate pe scena Operei Maghiare din Cluj-Napoca, toate trei pe librete inspirate din lucrările lui Friedrich Schiller.

Operele trilogiei Schiller sunt premiere naționale, un efort artistic și nu numai considerabil, pentru care cei care au materializat artistic evenimentul merită toate aprecierile. O subliniere se impune de la bun început. Hoții și Luisa Miller au mai fost prezentate la Iași și București, dar de trupe artistice italiene și germane – subliniez acest lucru –, care tranzitau Principatele Române între 1850–1860.

Festivalul Verdi – Schiller este practic o coproducție, două instituții reunindu-și forțele pentru o aniversare de mare anvergură artistică: Opera Maghiară Cluj-Napoca – Opera Maghiară de Stat Budapesta.

Demostene Șofron

GIUSEPPE VERDI: SZENT JOHANNA / GIOVANNA D'ARCO

Szövegét Schiller drámája nyomán írta: Temistocle Solera
Libret, după drama lui Schiller: Temistocle Solera

Karmester / Dirijori: Selmeczi György, Kulcsár Szabolcs

VII. Károly, Franciaország királya /
Carol al VII-lea, regele Franței Cristian Mogoșan
Giovanna d'Arco Covacinschi Yolanda
Giacomo, az apja / *tatăl ei* Balla Sándor
Talbot, az angol sereg parancsnoka / *comandant englez* Gáspár István
Delil Rétyi Zsombor

Művészeti vezető / *Conducător artistic*: Selmeczi György

Díszlet / *Scenografia*: Csíki Csaba

Jelmez / *Costume*: Kiss Zsuzsa

Mozgásművész / *Mișcare scenică*: Jakab Melinda

Játékmester / *Asistent artistic*: Kováts Andrea

Ügyelő / *Regia tehnică*: Gálffy Erzsébet

Súgó / *Sufleur*: Kondrát Bea

A rendező munkatársa / *Asistent regie*: Gombár Annamária

Rendező / *Regia*: Zakariás Zalán

VERDI²⁰⁰

A CSELEKMÉNYRŐL

VII. Károly francia király és Johanna, egy egyszerű falusi lány látomásaiktól vezérelve találkoznak. Johanna álmában egy angyal jelenik meg, arra utasítva a lányt, hogy vezesse a francia sereget a közelgő csatában az angolok ellen. A király elfogadja Johanna segítségét, a francia sereg megnyeri a csatát. A szűz és a király egymásba szeretnek, de Johanna visszautasítja a királyt, mivel látomásai azt üzen-

ték, hogy óvakodjon a földi szerelemtől. Johanna apja azt hiszi, a lánya az ördöggel cimborál, és nyilvánosan eretnekséggel vádolja, a tömeg pedig azt követeli, hogy adják át Johannát az angoloknak. Az angol tömlöcben Johanna apja meghallja lánya imáit, és rádöbbenve, hogy tévedett, segít Johannának a szökésben. A szűz újra győzelemre vezeti az angol sereget, de a csatában súlyosan megsebesül...

GIOVANNA D'ARCO

Premiera mondială are loc la 15 februarie, 1845, pe scena celebrului Teatro alla Scala din Milano. Libretistul Temistocle Solera a avut drept sursă de inspirație drama „Die Jungfrau von Orleans” de Friedrich Schiller, scrisă în 1801, Leipzig. A fost una dintre cele mai puse în scene drame în timpul vieții lui Schiller.

Subiectul și drama au trezit un interes neașteptat și este de ajuns să menționez faptul că „Die Jungfrau von Orleans” l-a inspirat în operă nu numai pe Giuseppe Verdi, ci și pe Giovanni Pacini („Giovanna d'Arco” în 1830), Ceikovski (opera „Fecioara din Orleans”, 1878–1879), Giselher Klebe (opera „Das

Mädchen aus Domremy”, 1976). Au dat viață rolului Giovanna, Erminia Frezzolini (premierea din 1845), apoi Renata Tebaldi, Teresa Stratas, June Anderson, Margaret Price, Montserat Caballe, Susan Dunn, Suzan Hanson. Carlo al VII-lea au fost Antonio Poggi (1845), Carlo Bergonzi, Placido Domingo, Vincenzo la Scola, Steven Harrison. Giacomo a fost întruchipat de Filippo Collini (1845), Rolando Panerai, Sherill Milnes, Renato Bruson, Michael Chioldi. Dacă e să amintesc dirijori, atunci de reținut sunt Eugenio Cavallini (1845), James Levine, Riccardo Chailly, Francesco Milioto.

ÉLETRE KELTENI A ZENÉT

Interjú Zakariás Zalán rendezővel

**– Egy korábbi interjúban elárul-
tad, hogy nagy álmod operát ren-
dezni – mikor született ez az álom?**

Zakariás Zalán: Az opera iránti ra-
jongásom az egyetemi időkben kez-
dődött, amikor Bukarestben a Román
Nemzeti Operában dolgozhattam ren-
dezőasszisztensként. Nagyon megsze-

rettem az opera világát, tíz éve várom
a lehetőséget, hogy operát rendezhes-
sek. Ez nagyon jó példa arra, hogy ha
valaki kitart az álmai mellett, és foko-
zatosan keresi a megvalósítás lehetősé-
gét, akkor csak idő kérdése, hogy
azok valóra váljanak.

– Mi teszi izgalmassá számodra az opera világát?

– Elsősorban a zene drámai és spirituális ereje – ha megfelelő befogadóra talál, rezonál az emberi lélekben. Mióta átítatott ez az erő, azóta a prózai rendezéseimben is hangsúlyosabban foglalkoztat a zene használatának kérdése.

A *Szent Johanna* esetében nagy kihívást jelent, hogy most csak a zene van: izgalmas felfedezni, hogy mit su-

gall, mi rejlik mögötte. Pillanatról pillanatra fedezem fel, mennyi mindent tudok melléje álmolni, a látvánnyal segíteni a zene erejét. Az a vonzó számomra, ahogyan vezet egy érzés, ahogyan táplálkozom a zenéből, érzeteket kibontva képilég a színpadon.

– Milyen érzés vezet a *Szent Johanna* rendezése közben?

– Verdi műve nagyon érdekes történet, a hittel áll kapcsolatban: démonok és angyalok manipulálják a

Zakariás Zalán

szereplőket. Misztikus közeg, ahol az emberek a sors, a külső erők játékszelei. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy a történetet más közegben lehessen kezelni, elhagyva a realizmust, a rendezői vízióval aláhúzza a zene által sugallt líraiságot, drámaiságot.

A Szent Johanna Verdi korai műve, de megtalálható benne minden motívum, ami a későbbi műveiben előfordul. A gyengéje a librettó: kissé statikus, régi, poros. Úgy érzem, nagymértékben az a dolgom, hogy ezt a librettót szétrobbantsam olyan eszközökkel, amelyek nem idegenek a műtől. A nagy kihívás számomra minden trükkel – szituációkkal, némajátékokkal, tárgyakkal – megpróbálni életre kelteni a zenét úgy, hogy egy dinamikus színpadkép kövesse.

– **Szent Johanna alakja kulturális ikonná vált, számtalan megközelítése létezik irodalomban, filmben, zenében...** Milyenek látod

ezt a szereplőt? Áldozat vagy kiválasztott?

– Nagyon ellentmondásos figura. Képzelnünk el egy olyan pánikbeteg embert, aki nem tudja uralni a saját érzéseit. Ha akarom, beteges, ha akarom, hősies vonás, amely ellentmondásossá teszi a figurát. Rengeteg emberre van hatással, hadsereget vezet, vagyis olyan meggyőzőképességgel és erővel rendelkezik, hogy mindenki fejet hajt előtte. Viszont eközben saját magát ítéli halálra azzal, hogy mellőzi az emberi életet – ez a normálistól eltérő emberi állapotról tanúskodik. Külső erők vívnak harcot benne, és ő szétszakad, mert nem bírja a nyomást – egyszerre áldozat és kiválasztott.

Verdi kissé eltér a történelemtől: Johanna szerelmes lesz a királyba és a király belé, a kiválasztott szűz attól válik bűnössé, hogy emberi érzéseket táplál egy férfi iránt.

– **A próbafolyamat több szempontból is különbözik a színházitól: egyrészt együtt kell működnöd a karmesterrel, másrészt nem**

színészekkel, hanem szólistákkal és énekkarral dolgozol...

– Selmeczi Györggyel, aki felkért erre a munkára, régóta ismerjük egymást, közelebbi viszonyban vagyunk, mint általában a karmester és rendező. Mindenről kikérem a véleményét, ő pedig nagyon rugalmas – nem adódott olyan helyzet, amikor egy ötletem miatta ne valósulhatott volna meg.

A színészek abban különböznek az énekesektől, hogy a szerepükből kiindulva már a kezdetek kezdetén jönnek egy koncepcióval, ami lehet, hogy ellentmond annak, amit gondolok, és ilyenkor kialakul egy vita. Persze nincs feltétlenül szükség vitára, viszont elengedhetetlen bizonyos nyitottság az énekesek részéről, hogy befogadják, amit mondok, megemésszék, hatással legyen a munkájukra. Szerencsére minden embernél, akivel dolgozom, megtaláltam ezt a nyitottságot.

Egyébként szerintem olyan emberben is fel lehet ébreszteni a színészetet, aki soha nem foglalkozott ilyesmivel. Hiszek abban, hogy ez ott rejtőzik az emberekben: csak a mikéntjét kell

megérezni, megtanulják, és működik mind az énekesnek, mind a színésznek.

**– Jogosnak érzed egy Verdi-opera esetében azt a kérdést, hogy mi-
ben rejlik a mű aktualitása?**

– Szerintem attól aktuális, hogy most is elvárásol, miközben hallgatjuk. Kell aktualizálni Verdit, de a zenéjéből kiindulva – nem ellentmondva neki, és nem minden áron. Nagyon figyelmesen kell megvizsgálni a zenét, és abból kiindulva kell dinamikussá tenni a nézőben a történetet, hogy olyan vizuális világot kapjon, amely elmélyíti a zenei élményt, és gazdag előadásban legyen része.

Európához viszonyítva Románia és Magyarország elmaradott operarendezés szempontjából, nem is nagyon rendeznek színházi rendezők operát. Pedig a műfaj megérdemli, hogy picit fölrázzák, újraértékeljék. Úgy gondolom, a Schiller-trilógia színpadra állításának nem az a célja, hogy korhű értelmezést teremtsen – már a díszlet is egyféle kortárs legó, amivel minden rendező úgy alakítja ki a színpadképet, ahogy szeretné.

GIUSEPPE VERDI: A HARAMIÁK / HOŢII

Szövegét Schiller drámája nyomán írta: Andrea Maffei
Libret după drama lui Schiller: Andrea Maffei

Karmester / *Dirijori*: Selmeczi György, Kulcsár Szabolcs

Massimiliano	Sándor Árpád
Carlo	Hector Lopez
Francesco	Massányi Viktor
Amalia	Egyed Apollónia
Arminio	Daróczi Tamás
Moser	Jekl László
Rolla	Újvári Gergely

Művészeti vezető / *Conducător artistic*: Selmeczi György

Díszlet / *Scenografia*: Csíki Csaba

Jelmez / *Costume*: Kiss Zsuzsa

Mozgásművész / *Mișcare scenică*: Jakab Melinda

Játékmester / *Asistent artistic*: Kováts Andrea

Ügyelő / *Regia tehnică*: Gálffy Erzsébet

Súgó / *Sufleur*: Kondrát Bea

A rendező munkatársa / *Asistent regie*: Magyar Orsolya

Rendező / *Regia*: Göttinger Pál

A CSELEKMÉNYRŐL

Massimiliano gróf két fia apjuk szeretetéért és az apai örökségért küzd. Francesco azon mesterkedik, hogy kissermizze külföldön tanuló bátyját, Carlót, azt hazudva neki, hogy apjuk nem akarja otthon látni. Carlo elkésredésében egy rablóbanda vezetőjéül szegődik, és elfogott társuk kiszabadítása közben felgyújtja Prága városát. Francesco megpróbálja elhódítani Carlo szerelmét, Amaliát, aki egy közeli erdőbe menekül, apjukat pedig börtönbe záratja, így megkaparintja a

család vagyonát. Carlo váratlanul hazatér és kiszabadítja apját, rablótársai pedig megrohazzák a kastélyt és megpróbálják elfogni Francescót, de nem járnak sikerrel. Carlo vallomást tesz apjának és szerelmének a rablókkal elkövetett bűntetteiről – míg apja kétségbeesik, Amalia megbocsát neki. Carlo azonban nem bír megbocsátani saját magának, és Amaliát sem akarja kitenni a rablókat övező megvetésnek, így kétségbeesett eszközökhöz folyamodik...

HOȚII (I MASNADIERI)

Premiera are loc pe scena Her Majesty's Theatre din Londra, 22 iulie, 1847. Libretul lui Andrea Maffei se bazează pe drama „Die Rauber/Hoții” de Schiller, piesă publicată în 1781, cu premiera un an mai târziu, 1782, la Mannheim.

La scurt timp după premiera mondială, „I masnadieri” vede luminile rampei în nu mai puțin de 17 orașe

din Italia, bucurându-se de un interes major, din trei reprezentații la Milano, două fiind pe scena Scalei. Din păcate, este una dintre cele mai puțin jucate opere. Scenic a fost reprezentată de Opera din Roma (1972), Sydney Opera House (1980), Zürich Opera (1982, 2010), San Diego Opera (1984), Royal Opera House Covent Garden (1998), Teatro San Carlo (2012).

„ELEGENDŐ OK EGY DARAB ELŐADÁSÁRA AZ, HOGY LÉTEZIK”

Interjú Göttinger Pál rendezővel

– Említette egy interjúban, hogy mindig operarendező szeretett volna lenni, mégis színházi pályán indult el. Miért döntött így?

– Nem döntöttem így, hisz a kettő nem ellentéte egymásnak. Noha

a hivatásos pályám a prózai színház felé indult el, már az első évben rendeztem klasszikus operettet és barokk operát is, szóval igyekeztem a lehető legésszerűbb útvonalon navigálni magam, hogy ne vesszen el ez a régi sze-

relmem, de közben próbáljak az induló éveimhez képest sokkal mélyebben és mégis praktikusabban gondolkozni a színházról, mire a nagyopera közélébe jutok.

– **A színház és a zene számos műfajával foglalkozik, beleértve a kocsmazenélést is. Elképzelhetőnek tartja, hogy a jövőben megállapodjon valamelyik mellett?**

– Nem nagyon valószínű. Eleve nem nagyon tervezhetőek az ember

következő évei mostanában, és ez nyilván nem csak a színházi pályán van így. Még kezdőnek, de legalábbis pályája elején járónak gondolom magam, így a szétágazó ismeretek, kompetenciák megszerzése most nagyon fontos – számomra fontosabb is, mint az önmegvalósítás. Az utóbbi négy-öt évben nem csak a független működésről vagy a nagy állami színházakról, hanem mondjuk a könnyűzeneiparról vagy a kulturális fesztiválokról is

Göttinger Pál

sokat tanultam, ráadásul első kézből. Ezek nagyon fontos dolgok, jó muníció. Igyekszem folyamatosan tanulni, de közben úgy intézni, hogy a tanulási folyamatom egyes lépcsőfokai külön is nézhetőek és élvezetesekek legyenek, legyen szó színházról vagy zenéről, improvizációról vagy képzőművészeti happeningről. Vagy: operáról.

- Egyaránt dolgozik kőszínházakban és független társulatokkal. Melyik közegben mozog otthonosabban, miben látja az előnyeiket és hátrányaikat?

- Hogy hol éreztem magam otthonosan, alkotóként és csapattagként legjobban a helyemen, az nem függött sosem a finanszírozási formától – csakis az egyes emberektől. Az utóbbi időben többet dolgoztam kőszínházban, negyedik éve vagyok társulati tag – igaz, már a harmadik társulatnál. De igyekeztem minden évben valami struktúrán kívüli dolgot is csinálni, hogy felfrissüljek – vagy mondjuk

nagyon kegyetlenül szembesüljek a saját korlátaimmal. Ahol a dolgokat jó kedvvel, minden pillanatban mozgósítható szakmaisággal végző munkatársakkal találkoztam össze, akikkel ráadásul emberként és egymásra utalt bajtársként is jól szót tudtunk érteni, ott mindig otthonosan éreztem magam – a Bárkától a Szputnyik Hajózási Társaságon át akár az Operáig vagy a Magyar Színházig.

A függetleneknél én többször tapasztaltam azt, hogy egy előadás oka saját maga. Hogy azért van, mert a benne dolgozók és az azt nézők akarják, hogy legyen. A kőszínház – az egy munkahely, ahova bejárnak dolgozni az emberek. Aki szereti a munkáját és jó is benne, az jól dolgozik, aki nem, az nem. De nem az egyes előadások az együttlétük okai. Másképp fogalmazva: a független társulatokat csak a tehetség és a közös akarás tudja összetartani – a kőszínházakat meg ezer más dolog is.

Nagyon fontos, hogy mindez ugyanakkor a készülő előadások szempontjából nem tartalmaz általános minőségi megkülönböztetést – semmi nem lesz jobb vagy rosszabb attól, hogy munkaidőben vagy szerelemből jött létre.

– A haramiák az első klasszikus operarendezése, abban az értelemben, hogy most dolgozik először a hagyományos, teljes apparátussal. Milyen kihívásokat jelent ez a fajta munka?

– Rémült voltam az elején, de gyorsan tanulok. Ez hatalmas, számomra eleve nagyon nehezen áttekinthető apparátus (a pesti operával együtt meg pláne) – ráadásul nehéz bármit megítélnem, hisz életem első struktúráján belüli operarendezése egy teljesen rendhagyó helyzetben készül, azaz a színházcsinálás legelemibb közmegegyezései sem érvényesek rá. A három Schiller-alapú opera előadásának közös művészeti vezetője van Selmeczi György személyében – gyakorlatilag a próbák megtartására vagyunk felkérve. Nem tőlünk ered az alapötlet, a szoborszerű díszletelemek gondolata, a szereposztás... miközben alkalmazkodnunk is kell egymáshoz, a néha mostoha lehetőségekhez, a sokfelől érkező szólistákhoz... én meg még nem láttam ilyet. Gyorsan kell alkalmazkodnom, de közben úgy, hogy a munka személyes és mondandójában igaz maradjon.

Az énekesekkel a viszonyom hagyományosan jó, a kórossal is reme-

kül szót értettem eddig. Persze a neheze még hátravan.

– Tragikus történetet állít színpadra, olyan főhőssel, aki (legalábbis szerintem) vitatható döntéseket hoz. Milyennek látja Carlót?

– Nagyon sok munkát kell ölni bele, hogy szimpatikus legyen, nem vitás. Furcsa főhős ő... morális problémáit se a színpadon, se a nézőtérén nem könnyű megérteni. A történetbeli partnerei is bajban vannak vele. Akaratos, de becsapható, karizmatikus vezető, de ő maga nem megy el a csatába, odaadó szeretetet érez hazája és apja iránt, de a rablóvezérség sokkal mélyebben felkavarja és beindítja a fantáziáját. A végén választania kell szerelme és a haramiáknak tett eskü között – egy tisztességes romantikus hős ilyenkor magával végezne, ő viszont a mindezért a legkevésbé sem hibáztatható lányt döfi le.

Hősünk minden tájékozódási pontját elveszti... a darab túlnyomó részében egyszerűen fogalma sincs, mi történik körülötte. Döntései kapkodóak, szándékai, ha nemesek is voltak eredendően, már összekuszálódtak. Nagyon is mai figura – erős, de erőfeszítéseinek iránya maga számára is ködös már.

Empátiával és saját ostoba döntéseink felismerésével kell őt nézni – nem lehet szeretni őt, ha az ember nem teszi próbára a saját lelkiismeretét is.

– **Mitől válik aktuálissá ez a történet a mai közönség számára? Egyáltalán: szükség van arra, hogy Verdit aktualizálják?**

– Én magamat bizonyos szempontból hiperkonzervatívnak tartom, nekem bőven elegendő ok egy darab előadására az, hogy létezik. Kevéssé tudok mit kezdeni az olyan nézővel, aki összehúzott szemmel ül a nézőtér sötétjében: ezzel az előadással most mit akarnak itt nekem IGAZÁBÓL mondani?!

A színházcsinálás (és -nézés is) alapvetően nyitottságra és prekonceptiómentes befogadásra alapuló tevékenység, ráadásul nem kizárólag az ember értelmére hat – szeretem azt a nézői attitűdöt, amelyik abból indul ki, hogy ezt már itt valaki végiggondolta, tehát nem hibáinak feltárásával töltöm a sötétben a háromórnyi időt, hanem a történet szereplője és saját magam közös megfigyelésével: mit okoz bennem a történet, mit indít el, mi lesz velem tőle.

Mindezt azért mondom, mert az aktualizálásnak számomra nincs különösebb értéke, ahogy egyébként a korhűségnek sincs. A személyes, a darral kapcsolatos hangsúlyaim kitételére pedig bármely eszköz megengedett, ha az anyag természetéből fakad – ha valaki zakóban vagy bőrdzsekiben van medvekagány helyett, azt nem is tartom aktualizálásnak. A haramiáknál például fegyver van, azzal járnak mindenhova, de jobban szeretik lengetni, mint igazából használni – ezt látom, ezt a tulajdonságukat fordítjuk át színpadi magatartássá, mikor a kórussal próbálunk. Ez a fontos. Hogy az kard, lándzsa vagy golyószóró, nem igazán fontos. Haladjunk. Térjünk át az alanyról a tárgyra.

Ez a mű nagy ritkaság. Ha valaki ki nem állja az operajátszás honi állapotait, az is nyugodtan jöjjön el meghallgatni behunyt szemmel. Ha valakit ezen felül még a morálisan nehezen elhelyezhető, ellentmondásos, pár pillanatra hőssé váló, de egyébként legalább annyira gyáva és alávaló főhősök is érdekelnek, az nyissa ki a szemét, és nézze is a történetet, amit elmesélni szeretnénk.

GIUSEPPE VERDI:

LUISA
MILLER

Szövegét Schiller drámája nyomán írta: Salvatore Cammarano

Libret după drama lui Schiller: Salvatore Cammarano

Karmester / *Dirijori*: Selmeczi György, Kulcsár Szabolcs

Walter gróf / <i>Contele Walter</i>	Kovács István
Rodolfo, fogadott fia / <i>fiul adoptat</i>	Pataki Adorján
Federica grófnő / <i>Contesa Federica</i>	Károlyi Katalin
Wurm, a gróf titkára / <i>secretarul contelui</i>	Szilágyi János
Miller	Busa Tamás
Luisa, a lánya / <i>fiica lui</i>	Kolonits Klára
Laura	Veress Orsolya

Művészeti vezető / *Conducător artistic*: Selmeczi György

Díszlet / *Scenografia*: Csíki Csaba

Jelmez / *Costume*: Kiss Zsuzsa

Mozgásművész / *Mișcare scenică*: Jakab Melinda

Ügyelő / *Regia tehnică*: Venczel Péter

Súgó / *Sufleur*: Tatár Gizella

A rendező munkatársa / *Asistent regie*: Kováts Andrea

Rendező / *Regia*: Szócs Artur

A CSELEKMÉNYRŐL

Luisa Miller, a tiroli parasztlány, azt hiszi, megtalálta a boldogságot – de szíve választotta, a magához hasonlóknak hitt Carlo valójában Walter gróf fia, Rodolfo. Wurm, a gróf titkára maga akarja feleségül venni Luisát, ezért elárulja a szerelmeseket Walter grófnak. A gróf Federica hercegnőt szánja fia feleségéül, hatalmat és pénzt remélve a házasságtól, Millert és lányát, Luisát pedig azzal fenyegeti, hogy tömlöcbe zárhatja őket. Rodolfónak csak ideiglenesen sikerül megakadályoznia apja

tervét – Walter gróf végül börtönbe zárhatja Millert, és megzsarolja Luisát. A lány beleegyezik, hogy levélben szerelmet valljon Wurmnak cserébe azért, hogy a gróf szabadon engedje apját. Rodolfónak megmutatják Luisa levelét, apja pedig azt tanácsolja, hogy bosszúból vegye el Federica hercegnőt. Millert szabadon engedik, és lányával együtt távozni készül a faluból, de Rodolfo az utolsó pillanatban szembesíti a levéllel, és megmérgezi az italt, amelyből mindketten isznak...

LUISA MILLER

Premiera mondială este pe scena Teatro San Carlo, Neapole, 8 decembrie, 1849. Libretist este Salvatore Cammarano, iar sursa de inspirație este piesa „Kabale und Liebe” Intrigă și iubire de Schiller, piesă scrisă între 1782 și 1783, cu titlul original „Luise Millerin”. Piesa în sine aparține perioadei Sturm und Drang, premiera ei fiind în 1784.

„Luisa Miller” a fost în timp Montserrat Caballe, Elena Souliotis, Katia Ricciarelli, Renata Scoto, Barbara Frittoli, Elena Moșuc, Anna Moffo. „Rodolfo” a fost întruchipat de Luciano Pavarotti, Jose Carreras, Ramon Vargas, Carlo Bergonzi, Marcelo Alvarez,

în timp ce „Walter” a fost portretizat de Ildar Abdrazakov, Vitalij Kowaljow, Giorgio Tozzi etc. În fine, Miller rămâne de referință prin interpretările lui Sherrill Milnes, Mario Sereni sau Leo Nucci. S-au aflat la pupitrul dirijoral Lorin Maazel, James Levine, Maurizio Arena, Mario Rossi.

Dacă e să fac un istoric al reprezentațiilor, atunci trebuie amintite scene precum Metropolitan, Teatro Verdi din Trieste, Teatro Colon din Buenos Aires, Teatro alla Scala, Paris Opera Bastille, Zürich Opera House, Berlin, Stuttgart, München, Theatre Royal de la Monnaie.

„HISZEK A HALÁLBAN ÉS A SZERELEMBEN”

Villám-
interjú
Szócs Artur
rendezővel

– **Mi vonzotta az opera világába?**

– Természetesen a zene. Már a rendező szakon jelentkeztem asszisztensnek operaelőadásokba, mert szeretem a műfajt, és remélem, jó úton haladok afelé, hogy megtanuljam.

– **Mitől áll közel önhöz Verdi operája, a *Luisa Miller*?**

– Hiszek a halálban és a szerelemben, és mindkettőre kíváncsi vagyok – a Luisa Millerben ezek fellelhetőek.

– **Hogyan látja: szükséges aktualizálni Verdi operáját?**

– Nem hiszem, hogy egy ilyen történetet aktualizálni kell, ez mindig érvényes. Leginkább azért szeretem, mert politikamentes. Ha frissen diplomázott rendezőként aktualizálnék vagy politizálnék, nem lenne fantáziám – ezért inkább csak mesélek.

KULCSÁR SZABOLCS

karigazgató és karmester

Zenei csemegékhez nyúlni mindig nagy élmény egy zenesznek, mert sajnós egy élet sokszor még a legnagyobb művek tüzetesebb megismeréséhez sem elég – nemhogy ritkaságok felfedezéséhez. Verdi Schiller-trilógiájának megismerése mindenekelőtt hiánypótló élmény: mint amikor egy gyermek rátalál az évek óta hiányzó puzzle-darabokra, és összeáll a nagy kép. Nem kis dolog rájönni, honnan indultak, hogyan fejlődtek és hogyan teljesedtek ki adott zenei motívumok Verdi munkásságában. *A haramiákban* például fellelhető a későbbi *Messa da Requiem Dies irae* tételének harmóniai foszlánya.

Verdi öt év leforgása alatt írta meg a Schiller-trilógia három operáját (1845–1849), így különös büszkeséggel tölt el, hogy operaházunk társulata csak 2013-ban négy operát is előadott Verdi ezen öt éves periódusából: az *Attilát* nagy

A Kolozsvári Magyar Opera kórusa

sikerrel játszottuk a budapesti Művészetek Palotájában, most pedig bemutatásra kerül a trilógia. Performansz minden szinten, és a többi műsoron levő Verdi-operát nem is említettem.

Karigazgatóként eldicsekedhetem, hogy operaházunk énekkara minden alkalommal kizárólag elismerő szavakat kapott mind a sajtótól, mind a szakértőktől, így most is a legnagyobb odafigyeléssel és szakmai alázattal álltunk hozzá a zenei anyaghoz. A már ismert, hatalmas Verdi-operarepertoárnak köszönhetően az előadásmód szinte magától jött, az adott zenei részletek karakterén kellett dolgoznunk, valamint a nagy zenei anyag mihamarabbi elsajátításán. Verdi most sem tagadta meg magát, a három opera énekkari anyagának kétharmadát a férfikar éneкли majd – kevesen, de annál nagyobb odaadással.

Nagyon örvendtem a felkérésnek, hogy vezényeljem is az operákat, minden karmester álma ilyen címekkel színesebbé tenni a repertoárját. Mivel az első betanító próbákat én tartottam, nekem jutott az a csodálatos feladat, hogy elsőként ismertethettem meg az operákat a zene- és énekkarral. Ilyenkor derül ki sok minden egy karmester stílusismeretéből: amikor nem mindennap játszott operákat kell elsajátítani és előadni. Itt végre nem a már létező millió hangfelvétel alakítja az ízlésvilágot, hanem az idáig felhalmozott ismeretek tömkelege. Alig várom az alkalmat, hogy levezényelhessem őket.

CSÍKI CSABA díslettervező

Nem szokványos az, hogy egyazon díszlet különböző felállásban három különböző előadást szolgáljon. A három operát is egyetlen szerző jegyzi, három különböző témát feldolgozva, és ehhez hasonlóan született meg a díszlet elképzelése is.

Az alapötlet a Verdi-trilógia színpadra állításának megálmodójáé, Selmeczi Györgyé, tőle kaptam felkérést egy ún. szobor-csoport formai megtervezésére. A koncepció a vele való beszélgetések során született meg: amorf, képzőművészeti kiállítás-jellegű díszletelemekben gondolkodtunk.

A beszélgetéseket követően pedig megpróbáltam olyan formákat kitalálni, amelyek elsősorban elvontak. Önmagukban nem apellálnak konkrét jelentésbeli, illetve formai tartalomra – kivételt képez egy lépcsős elem és egy kereszt, amelyek rendezői igényre, funkcionális szempontok szerint készültek. Jelentésüket inkább a zenei, valamint a drámai anyag határozza majd meg, remélhetőleg sajátos konvenciótartalmat kölcsönözve mindhárom operának.

KISS ZSUZSA

jelmeztervező

A Verdi-trilógia jelmeztervét Selmeczi György kérésére úgy készítettem el, hogy a három opera azonos, az illető kor formáit erősen stilizáló ruhaformákat, harmonikus színvilágot, de mindenekelőtt jellegzetes egységet tükrözzön. Olyan egységet, amiben fellelhető a jelmezek anyagának „rokonsága”, illetve az egymástól nem eltérő, hanem egymást kiegészítő színek szerepe (a kórus jelmezének színe és a szólisták jelmez-színének viszonyában). De ez az egység első látásra nem szembetűnő!

A jelmezek formavilága csak bizonyos jegyekben követi az egyes darabok időbeni, illetve térbeli koordinátáit: ezek a jegyek például a *Szent Johannában* szereplő angol katonákra vagy *A haramiákban* szereplő sirató, valamint menekülő asszony-tömegre vonatkoznak.

Selmeczi elképzeléséből indultam ki, hogy a jelmezek minél egyszerűbbek legyenek, és a három opera világát olyan alapelv kösse össze, mint egy divattervező kollekcióját: különböző karakterek, más-más jelmezzonalak, szabásban, színben, valamint kivitelezési ötletekben viszont következetes átfedések és „rokonságok”. Kísérletet tettem egy erőteljesen „teátrális kollekció” megalkotására, mely többnyire időtlen, stilizált formákat céloz meg. Úgy gondolom, hogy nem tudtam eltérni a lényegében fontos figuraépítés, az énekesek egyéni adottságai diktálta belső kényszertől, ami meghatározó az egyes operaelőadások jelmezvilágában. Így a jelmezek nem a divatvilág sajtóságaira erősítenek rá, hanem az operára.

Selmeczi projektje egyedülálló a maga nemében, abból a szempontból, hogy a rendezők nem fejezhették ki egyéni igényeiket az általuk rendezett előadás látványára vonatkozóan. Ezt az ötletet zseniálisnak tartom, hiszen egy operaelőadás születésekor, ha az énekes, a rendező és a látványtervező szabadságot kap abban, hogy ugyanazon a témán belül próbálja megalkotni a maga elképzelését, több esélye van az előadásnak is, hogy sajátos módon „szárnyalhasson.” Valami ilyesmit kísérünk meg Selmeczi György vezetésével – kíváncsian várom a végeredményt. Köszönet a szabad(abb) alkotás lehetőségéért.

SZÓLISTÁK

1. Károlyi Katalin
2. Hector Lopez-Mendoza
3. Pataki Adorján
4. Kovács István
5. Veress Orsolya
6. Busa Tamás
7. Rétyi Zsombor
8. Sándor Árpád
9. Kolonits Klára
10. Covacinschi Yolanda

1

2

3

4

5

6

7

8

VERDI
200

- 11. Gáspár István
- 12. Jekl László
- 13. Egyed Apollónia
- 14. Cristian Mogoşan
- 15. Balla Sándor
- 16. Massányi Viktor
- 17. Újvári Gergely
- 18. Daróczi Tamás
- 19. Szilágyi János

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

VERDI ISMÉT KOLOZSVÁRON JÁRT

A Verdi-utazás végére értünk. Aligha lehetne méltóbb megünneplése a nagy opera-zeneszerző, VERDI 200. születésnapjának, mint egy ilyen három napos merész országos bemutató sorozat, amelynek Ön is, kedves operakedvelő a részese lehetett.

Selmeczi György és a Kolozsvári Magyar Opera társulata hitt saját erejében és közönsége bizalmában, hogy három – szinte ismeretlen, nagyszabású – operát vigyen színre három egymást követő napon. Nem csak a művek nagysága merész gondolat, hanem mindaz a munka, amit ez az esemény megkövetelt, amit több száz ember fáradhatatlan odaadással vitt véghez azért, hogy a kolozsvári kultúrélet ezen történelmi pillanata megvalósuljon.

Verdivel már sokszor találkozhatott a kolozsvári közönség, hiszen a Kolozsvári Magyar Opera kapuinak megnyitása, 1821 óta, folyamatosan otthont adott a Verdi remekműveknek. A több mint 150 év alatt bemutatásra kerültek olyan Verdi operák mint *Ernani*, *Attila*, *Két Foscari*, *Rigoletto*, *Troubadour*, *Nabukodonozor*, *Traviata*, *Álarcosbál*, *Aida*, *Othello*, *Donn Carlos* vagy *Falstaff*.

Most pedig, 2013-ban, 200 évvel a nagymester születése után a *Szent Johanna*, *A haramiák* és a *Luisa Miller* operákkal lettünk gazdagabbak.

„3 nap, 3 remekmű, 3 országos bemutató” – hirdette a média Erdély-szerte. Verdi ismét Kolozsváron járt, ezúttal a nagy német drámáiróval, Schillerrel. Ön, operakedvelő barátunk és mi mindannyian ismét találkozhattunk e zseniális művészek nagyságával.

Köszönjük, hogy velünk tartottak!

Takács Aranka
szerkesztő

Kiadja: a **Kolozsvári Magyar Opera**

400023 Kolozsvár, Emil Isac u. 26–28. szám, Románia

Tel./fax.: +40-264-593-463, e-mail: manager@hungarianopera.ro

Jegypénztár: H-V: 10.00–13.00 és 16.30–18.30

+40-264-593-468

www.hungarianopera.ro

facebook.com/KolozsvariMagyarOpera

Felelős kiadó: **Szép Gyula**

Szerkesztette: **Fülöp Noémi, Demostene Şofron, Takács Aranka**

Korrektúra: **Szenkovics Enikő**

Fotók: **Szabadi Péter**

Grafikai és műszaki szerkesztés: **IDEA PLUS**

Nyomdai munkálatok: **IDEA nyomda**, Kolozsvár

Felelős vezető: **Nagy Péter**

Készült a VERDI-Schiller trilógia bemutatóinak alkalmával.

TÁMOGATÓK / SPONSORI

KIEMELT MÉDIAPARTNEREK / PARTENERI MEDIA SPECIALI

Szabadság

MÉDIAPARTNEREK / PARTENERI MEDIA

Támogatjuk KOLOZSVÁR Európa Kulturális Fővárosa 2021 jelölését

www.hungarianopera.ro
facebook.com/KolozsvariMagyarOpera